د ریکا کنفرانس

افغانستان لپاره د سیمه ایزو اقتصادي همکاریو کنفرانس

۲۰۰۵ م – ۲۰۱۸ م

څېړنیزه ټوټه

لیکوال: محمد جلال یعقوبي

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه

د کتاب نوم	::	د ريکا کنفرانس
ليکوال	::	جلال يعقوبي
کمپوز کوونکی	::	ليکوال
اړيکې شمېره	::	0786 386 356
برېښناليک	::	asiangr2015@gmail.com
د کتاب ډيزاين	::	زيار خپرندويه ټولنه
د چاپ کال	::	۱۳۹۸ لمريز کال
د چاپ بڼه	::	اونلاين
چاپ چارې	::	کتابتون اونلاين ويبپاڼه

د کتاب ټول حقوق له ليکوال سره خوندي دي!

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ!

د افغانستان اقتصادي پرمختګ ارمانجن او محبوب ولسمشر محمد اشرف غني ته!

(c) ketabton.com: The Digital Library

جلال در پېژنم!

تنکی ځوان محمد جلال یعقوبي د الحاج داکتر محمد نصیر یعقوبي زوی او د ملا محمد یعقوب لمسی دی چې له نن څخه ۲۳ کاله دمخه د لوی افغانستان ارمانجن شاعر اروانباد ملنګ جان په ټاټوبي؛ د ننګرهار بهسودو ولسوالۍ کې د دې نړۍ مېلمه شو.

یعقوبي د بهسودو ولسوالۍ په نهرماسیو کلي کې زېږېدلی؛ هغه کلی چې د سیند د مستو څپو زمزمې پکې سړی د خواږه خوب تر ټاله وړي، د یعقوبي د پیدایښت په خوشحالۍ کې ځکه چا ډزې ونکړې چې هغه وخت د واک پر سر د جګړو لمبې په ټول هېواد کې بلې وې او هسې هم د ورځې په زرګونه ډزې کېدې، د مور په غېږه کې د آللو للو او د ویده کېدا شپې ورځې یې چې تېرې شوې؛ نو سمدستي یې د کلي له ملا امام سره دیني درسونه پیل کړل، چې ښوونځي ته د تللو وخت یې را ورسېد نو د قلعه جانان خان په عالي لېسه کې شامل شو، له قلم، کتاب او کتابچې سره یې مینه له همدې ځایه پیل شوه او د څو ټولګیو له لوستو وروسته وخت داسې راغی چې یعقوبي غوښتل پاتې زده کړې د ننګرهار عالي لېسه کې ترسره کړي، همداسې وشول او له قلعه جانان خان عالي لېسې څخه ننګرهار عالي لېسې ته ولاړ.

کله چې جلال له اووم ټولګي څخه اتم ته بریالی شو، نو د افغان ترک ښوونځي په ازموینه کې یې ګډون وکړ، هلته هم د ۵۰۰۰ کسانو له جملې په ۷۵ بریالیو کسانو کې راغی او د جلال آباد - افغان ترک د لومړنیو زده کوونکو له جملې څخه وو، اتم ټولګی یې هلته ولوست خو د ځینو ستونزو له امله بېرته ننګرهار عالي لېسې ته یې مخه کړه. د ننګرهار عالي لېسې په انګړ کې یې د کمپیوټر او انټرنېټ زده کړې پیل کړې، موده وروسته له کمپیوټر او انټرنېټ دواړو خونو څخه په لومړۍ درجه د فراغت یو کلن اسنادونه ترلاسه کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استعداد یې د دې تقاضا کوله چې د انټرنېټ د خونې مرستیال شي، نو ځکه خو همداسې وشول او هلته د ځینو ښو فعالیتونو له کبله یې د GCEP Afghanistan اداري لخوا د فعال ځوان انعام واخیست او له دې سر سم د Rotary نړیوالې اداري لخوا هم په اېوارډ ونازول شو. د ننګرهار په اطلاعاتو او فرهنګ ریاست کې د لینکن سنټر ښوونیز مرکز له لوري ورته د "اوونۍ اتل" لقب ورکړل شو، لا د ښوونځي زده کوونکی و چې (د انټرنېټ نړۍ) په نامه یې یو کتاب هم چاپ شو.

د ژورنالېزم اړوند خواره واره زده کړې یې هم کړي چې له جملې یې په میډیوټیک افغانستان او "نی" یا د ژورنالېستانو د ملاتړ په مرکز کې لنډ مهالې زده کړې د یادولو دي، پدغه برخه کې له لنډمهالو زده کړو وروسته یې له رسنیو سره مینه پیدا شوه او پدغه برخه کې یې سفر د ننګرهار له اصلاح غږ راډیو څخه پیل کړ او له څه مودې وروسته په همېشه بهار راډیو کې د ټولنیزو خپرونو مسول شو، په نن راډیو کې هم د ټولنیزو او ورزشي خپرونو په برخه کې یې فعالیتونه ترسره کړل.

کله چې په ننګرهار کې د آسیا تلویزیون جوړ شو نو یعقوبي یې له لومړنیو کار کوونکو څخه و، په یاده اداره کې یې خپله وړتیا څرګنده کړه او د سیاسي خپرونو د مسؤل په توګه وټاکل شو، یعقوبي په عین وخت پدغه اداره کې د آسیا پروډکشن مسؤل مدیر هم و، له آسیا تلویزیون وروسته یې له شرق راډیو تلویزیون سره د نیوز ایډیټر په حیث دنده پیل کړه، لنډه موده له شرق تلویزیون سره پاتې شو، همدا مهال ورته د رسا تلویزیون د اداري له لورې د خبرونو د مدیریت وړاندیز کیږي او هلته د سیاسي خپرونو او خبري څانګې مسؤل مدیر په توګه ټاکل کیږي، دا نو ۱۳۹۵هجري لمریز کال و چې کال وروسته یې د ننګرهار له استقلال عالي لیسې د بکلوریا سند ترلاسه کړ او اوس مهال یې د سیاسي علومو په برخه کې زده کړې روانې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یعقوبي له لسو ډېرو انټرنېټي وېبپاڼو سره قلمي همکار پاتې شوی او لا هم وخت نا وخت یې له مختلفو وېبپاڼو څخه ځینې سیاسي او علمي لیکنې خپرېږي.

دی له مدني فعالیتونو هم لرې نه دی پاتې، د ځوانانو اصلاحي او پرمختیایي ټولنې مرستیال هم پاتې شوی او د یادې ټولنې له لورې یې د AYC (Afghan Youth Connect) او Stad ادارو په همغږۍ ځوانانو ته ګڼ علمي او ښوونیز پروګرامونه هم په لاره اچولي چې له هغه جملې یې د ژورنالېزم او غیر قانوني مهاجرتونو په برخو کې ورکشاپونه او سیمینارونه د یادولو دي.

جلال په ختیځ کې د نوښت خبري وېبپاڼې خبریال هم پاتې شوی او یوه لنډه موده په ننګرهار کې د خوست غرغښت ټلوېزیون سیمه ایز خبریال هم و او د رسمي ماموریتونو په برخه کې یې د لنډې مودې لپاره د ننګرهار ولایت مقام د ټولنیزو چارو د یاورۍ ۴ بست ماموریت هم ترسره کړی.

یعقوبي د ننګرهار په رسا تلویزیون کې د خبر څانګې تر یو کلن بریالي مدیریت وروسته په کابل کې د زن تلویزیون د پښتو څانګې مسؤل مدیر په توګه وټاکل شو او د زن تلویزیون له لومړنیو بنسټ ایښودونکو همکارانو د جملې څخه و. یعقوبي ننګرهار کې د غازي امان الله خان روغتیایي علومو انسټیټیوټ - د اداري او منجمنټ استاد هم پاتې شوی او اوس مهال روښان د لوړو زده کړو مؤسسې د نشراتو د آمریت ترڅنګ په افغانستان کې د ځار څېړنیز او رسنیز مرکز د مشر په توګه مسؤلیت پر غاړه لري.

دا یې دربیم اثر دی چې په اونلاین بڼه چاپېږي، تر دې وړاندې یې د انټرنیټ نړۍ په نوم لومړنی اثر د توحید او سنت خپرندویې ټولنې او د لوړ فکر وکړئ په نوم یې ژباړه د زیار خپرندویې ټولنې لخوا چاپ شوي.

"فردوس بشرمل"

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

موضوع مخ

د کتاب پېژندنه .... ب

ډالۍ! .... ج

جلال در پېژنم! .... أ

د پیل خبرې 1

پېژندنه: 3

د ریکا کنفرانس ارزښت: 6

سیاسي ارزښت: 6

اقتصادي ارزښت: 7

کلتوري ارزښت: 9

د سیمه ایزو اقتصادي همکاریو کنفرانس یا ریکا ناستې 11

د ریکا لومړنۍ ناسته - کابل ۲۰۰۵ م 11

د ریکا اوومه ناسته/ عشق آباد - ۲۰۱۷م 15

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیل خبرې

د پوهنتون د دویم سمستر زده کړیال وم، د نړیوالو سازمانونو په نوم مو په یو مضمون کې د اوپیک یا د سیمه ایزو اقتصادي همکاریو سازمان درس درلود. د آزاد بحث پر مهال ما غږ کړ چې استاد محترم اوپیک ته ورته د ریکا په نوم د افغانستان لپاره د سیمه ایزو اقتصادي همکاریو یو کنفرانس هم شته چې هر کال پکې د سیمې هېوادونه راټولېږي، د افغانستان او سیمې پر اقتصادي پرمختګ او پیاوړتیا بحث او خبرې کوي.

استاد ویلې همداسې ده، خو په کتاب کې د یاد کنفرانس په تړاو څه نشته؛ ستا دنده دا شوه چې راتلونکي ساعت لپاره به د یاد کنفرانس په تړاو تر لنډې څېړنې وروسته په پوهنتون کې یو سیمینار وړاندې کوې.

همداسې مې وکړ، په شا او خوا ۷ ورځو کې مې د یاد کنفرانس په تړاو ډېر څه راټول کړل، که څه هم ډېره ستونزمنه په دې وه چې د دغې کنفرانس په تړاو هېڅ کتاب شتون نه درلود او نه هم په انټرنیټي ویبپاڼو کې د یاد کنفرانس په تړاو کافي معلومات شتون درلود پرته د یو شمېر رسنیو انځوریزو خپرونو او راپورونو څخه چې ما هم یو اندازه پدغه لیکنه او څېړنه کې له یادو خپرونو ګټه اخیستې.

سیمینار مې په کامیابۍ او ښه شکل وړاندې کړ، دا چې یاد موضوع د افغانستان اقتصادي پرمختګ او پر ځان بسیاینې په لار کې ډېر ارزښتناک رول لري، ما هم وغوښتل چې لا ډېر کار پرې وکړم او د یوې کوچنې څېړنیز اثر په توګه یې په اونلاین بڼه چاپ ته وسپارم.

پدغه برخه کې له خپل استاد او لارښود ښاغلي استاد بلال رحیمي نړۍ مننه چې د دغې اثر په برابرولو کې یې ډېر شمېر کړې وړې یې راسمې کړې او همدا راز د راتلونکي لپاره یې یو شمېر لارښوونې راته وکړې. که د لیکلو پر مهال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینو مسایلو ته مې پام نه وي شوی او په برخه کې راڅخه کوم څه پاتې وي له ټولو لوستونکو بخښنه غواړم هیله مند یم چې په راتلونکي کې کوم پیاوړی لیکوال پیدا شي او پدې برخه کې مکمله څېړنه وکړي.

مینه او درنښت

"یعقوبي"

خپله جونګړه

May/07/2019

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژندنه:

د افغانستان لپاره د سيمې اقتصادي همکاريو کنفرانس

Regional Economic Cooperation Conference for Afghanistan (RECCA)

د افغانستان په په اقتصادي برخه کې د سيمې هېوادونو د اقتصادي همکاريو کنفرانس يا د ريکا کنفرانس د سيمه ايزو اقتصادي همکاريو هغه کنفرانس دی چې د افغانستان اقتصادي پياوړتيا او په سيمه کې د يو آزاد اقتصاد د رامنځته کولو لپاره د افغانانو په رهبرۍ جوړه شوې.

پدغه کنفرانس کې د شا او خوا ۴۰ هېوادونو او ۳۳ نړېوالو سازمانونو استازي راټولېږي او پر بېلابېلو موضوعاتو خبرې کوي، ياد کنفرانس د لومړي ځل لپاره د ۲۰۰۵ م کال د ډسامبر په ۴ او ۵ مه نېټه په کابل کې ترسره شوه.

د افغانستان لپاره د سيمه ايزو اقتصادي همکاريو کنفرانس يا ريکا د افغانستان په ګډون بېلابېلو هېوادونو کې ناستې کړې او د افغانستان لپاره خورا ارزښتناکې لاسته راوړنې لري. د آسيا زړه يا استانبول پروسه هم د همدغې کنفرانس د ناستو او غونډو له لاسته راوړنو تر ټولو مهمه لاسته راوړنه ده.

د مخکيني ولسمشر حامد کرزي د خبرو پر بنسټ په افغانستان کې سياسي، امنيتي او اقتصادي ثبات د سيمې او په ځانګړې ډول د ګاونډيو هېوادونو له همکارۍ او مرستې پرته ناشونې ده، نو دغه کنفرانس د افغانستان د سياسي او اقتصادي ثبات د حل لپاره تر ټولو پرځای اقدام دی. د ريکا کنفرانس د سيمه ايزو اقتصادي پروژو د پلي کولو لپاره تر ټولو بهترينه لار ده، د کاس زر، چابهار، ټاپي، لاجوردو لار، چابهار او يو شمېر نور اقتصادي پروژې د افغانستان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي ثبات په لار کې د همدې کنفرانس د مرستو له غوښنې برخې څخه دي.

د سيمې هېوادونو لپاره افغانستان خورا ارزښتناکه جغرافيه ده، افغانستان جيو اکوميک جغرافيوي موقعيت لري او کولی شي د سيمې هېوادونه له يو بل سره ونښلوي، افغانستان د سويلي آسيا او مرکزي آسيا ترمنځ لکه د پُل په څېر موقعيت لري، د بېلګې په ډول د تاپي پروژې په عملي کېدو سره د سيمې څلور هېوادونه سره تړل کېږي، په همدې ډول که په ورته پروژو کار وشي نو سويلي آسيا به په ډېرې آسانۍ سره مرکزي آسيا سره ونښلول شي. پرته له شکه چې دا ممکن دی، خو دا فرصت د ريکا په څېر ارزښتناکو کنفرانسونو ته اړتيا لري.

لنډه دا چې د افغانستان لپاره د سيمه ايزو اقتصادي همکاريو کنفرانس يا ريکا له افغانستان ور هاخوا د سيمې د ټولو هېوادونو لپاره يو ښه فرصت دی، څو په سيمه کې يو ښه اقتصادي ځواک رامنځته شي.

د ريکا لومړنۍ ناسته په ۲۰۰۵ م کال کابل کې ترسره شوې او په همدې ترتيب، دويمه ناسته ۲۰۰٦م کال نوي ډهلي، درېيمه ناسته ۲۰۰۹ م کال اسلام آباد، څلورمه ناسته ۲۰۱۰م کال په استانبول، پنځمه ناسته ۲۰۱۲م کال د تاجکستان په دوشنبې او وروستۍ ناسته يې په ۲۰۱۵م کال پلازمېنه کابل کې ترسره شوې.

د يادو ناستو ګډونوال په لاندې لويو برخو کې پر بېلابېلو پروژو بحثونه شوي:

- د سيمه ييزې پانګونې يو شمېر اقتصادي پروژو سره د همکاريو د رامنځته کولو آسانتيا
- د سيمې تر منځ د سوداګرۍ لوړې کچې ته رسول، له هغې ډلې د افغانستان له موقعيت ګټه اخيستل
- د اقتصادي سياست د يو لړ لومړيتوبونو پېژندنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د انرژۍ د یوه سیمه‌ییز بازار رامنځته کول
- د سوداګرۍ او ترانزیت د لارو آسانتیا
- د ګمرکونو او مرزي لارو همغږۍ
- د دولتي او خصوصي پانګونو لپاره د بازار پراختیا او بازار ته لاسرسی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ریکا کنفرانس ارزښت:

سیاسي ارزښت:

د وربښمو لار د ریکا کنفرانس له ارزښتناکو بحثونو څخه دی او د ریکا په ډېرو ناستو کې پر دغه عظیمې پروژې بحثونه شوي، افغانستان د وربښمو لار په ایجاد او کامیابۍ کې ترټولو ارزښتناک رول لري. د ″یو کمربند او یو واټ ″ په پلان کې ځمکني، هوایي او سمندري زیربناوې، د اوسپنې پټلۍ او د انرژۍ د لېږد شبکې شاملې دي، د وربښمو لار د نړۍ 64 هېوادونه او څلورنیم میلیارده وګړي سره نښلوي. دا پروژه نه یواځې اقتصادي ګټې لري بلکې مختلفو تمدونونو ته د نښلېدو زمینه مساعدوي او په سیمه کې فرهنګي او ټولنیزو اړیکو ته هم پراخوالی ورکوي، نو له دې اړخه د وربښمو لار د ملتونو او په ځانګړې ډول د آسیایي ملتونو په نږدې کولو کې کې اغېزمن ثابیتدای شي او د دغه ډول پروژو د تطبیق لپاره د همغږۍ او فرصتونو رامنځته کولو لپاره د ریکا په څېر کنفرانسونو او ناستو ته اړتیا ده.

د ریکا کنفرانس تر ډېره د آسیایي او په تېره بیا د سیمې د هېوادونو ترمنځ جګړه ایز حالت په اقتصادي همکاریو بدل کړی، د ریکا په ناستو کې د هند او پاکستان غوندې دښمن هېوادونه هم له افغانستان سره د ګډې همکارۍ لپاره ټېر وهي او د اقتصادي پروژو په پلې کولو کې یې سیالۍ روانې دي. د ټاپي په پروژه کې د هند او پاکستان نقش خورا حیاتي ارزښت لري او همدا د ریکا کنفرانس و، چې د دښمنۍ اور یې مړ او د دوستۍ په فضاء بدل کړ، چې دا د سیمې د سیاسي ثبات او اقتصادي پرمختګ لپاره تر ټولو ښه اقدام دی.

د ریکا شپږمه ناسته چې په پلازمېنه کابل کې ترسره شوه، د هند استازې سجاتا محتا وویل چې: *″ټولو هغو ټرانزیټي تړونونو ته چې افغانستان یکې ګډون لري باید درناوی وشي، هند غواړي چې د سوداګریزو او ټرازیټي خدماتو*

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پراختیا په موخه د افغانستان او پاکستان په سوداګریز او ټرانزیټي تړون کې ګډون وکړي.[1]" هند په سیاسي او اقتصادي ډګر کې د پاکستان تر ټولو سخت رقیب دی او وخت نا وخت د یادو دواړو هېوادونو ترمنځ کشمکشونو د سیمې سیاسي ثبات لمنځه وړې خو د ریکا کنفرانس د دې زمینه برابره کړه چې هند د سیمې سیاسي او اقتصادي ثبات لپاره له پاکستان سره کار وکړي.

په ټوله کې ریکا د سیمې هېوادونو ته د دې زمینه برابروي چې په یو ټغر سره را ټول شي او د سیمې د اقتصادي همکاریو لپاره سره یو ځای کار وکړي.

افغانستان د درېیمې نړۍ له هېوادونو څخه دی چې، تر ډېره د درېیمې نړۍ هېوادونه د سیاسي ثبات له پلوه ډېرې ستونزې لري، د ریکا کنفرانس نړېوالو ته یو پیغام دی چې افغانستان لا هم دومره سیاسي ثبات او پیاوړي ډیپلوماتیک دستګاه لري چې د سیمې هېوادونه په یوه ټغر راټولوي او نړېوال کنفرانسونه رهبري او مدیریت کوي. په نړېواله سطحه د افغانستان سیاسي حیثیت او پرسټیج په لوړولو کې ورته کنفرانسونه ډېر موثر واقع کېدی شي.

اقتصادي ارزښت:

د اقتصادي او سوداګریزو اړیکو پیاوړتیا د ریکا یا سیمه ایزو اقتصادي همکاریو کنفرانس اصلي محور دی، یاد کنفرانس د افغانستان اقتصادي ودې، پرمختګ او پر ځان بسیاینې لپاره خورا مهم کنفرانس دی.

د اقتصاد پوهانو د ارزونې له مخې سویلي او منځنۍ آسیا به په راتلونکو لسو کلونو کې د نړېوال اقتصاد پر مرکز بدله شي، همدا راز په نړېواله کچه بدلونونو په تېره بیا د ایران او لویدیځ ترمنځ د اټومي لانجې پر سر هوکړې، په سیمه کې د اقتصادي همکاریو لپاره مثبتو بدلونونو ته لاره هواره کړې ده، افغان حکومت که له دغو نویو جیو ایکانومیکي شرایطو لازمه ګټه واخلي، نو لرې نه ده چې افغانستان به د لویو اقتصادي پروژو د عملي کېدو شاهد وي.

---

[1] د طلوع نیوز ۶ بجو دری خبري سرويس - د ریکا شپږمې ناستې راپور

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغان دولت کولی شي د ریکا په کنفرانس کې د انرژۍ او طبیعي سرچینو، د اوسپنې پټلۍ او سړکونو، د ټرانزیټ او سوداګرۍ د پراختیا، د خصوصي سکتور د پیاوړتیا، سیمه کې اقتصادي خدمتونو، پانګونې، سوداګریزو فرصتونو، مخابراتو، کار، کارګرو، ټرانسپورټ، سوداګري، سیمه ییز ټرانزیټ او مسلکي زده کړو په برخو کې له موجوده فرصتونو ګټه واخلي.

افغانستان پراخ او ځپانده سیندونه لري، که افغان دولت دغه سیندونه مدیریت کړي پرته له شکه چې افغانستان به تر راتلونکو شلو کلونو د انرژۍ له مخې پر ځان بسیا شي، افغانستان همدا اوس له ترکمنستان او تاجکستان څخه وارداتي بریښنا لري، که د افغانستان اوبه په ښه شکل مدیریت شي نو افغانستان هم د انرژۍ تولید لپاره ښه امکانات لري، د اټکل له مخې کولی شي تر دیرش زرو میګا واټه بریښنا تولید کړي او نورو هیوادونو ته یې صادره کړي.

تر ټولو اړینه موضوع دا ده چې، افغانستان اوبو ته لاسرسی نه لري او له دې امله د نړېوال سوداګرۍ پر وړاندې دا لوی خنډ دی، پدې برخه کې د سیمې د هېوادونو د همکارۍ اړتیا ده، دا ستونزه د چابهار بندر، لاجوردو او وریښمو لارو په څېر په لویو پروژو نسبي حل کېدای شي.

نا امنۍ او بې ثباتي په افغانستان کې د سوداګرۍ د پرمختګ پر وړاندې تر ټولو ستر خنډ ګڼل کېږي، له همدې امله بهرني پانګوال او سوداګر په افغانستان کې پانګونې ته زړه نه ښه کوي، خو د ریکا د ناستې د طرحو په عملي کېدو به افغانستان په لویو پروژو کې نړېوال اقتصادي شریکان پیدا کړي او دا چاره به د سیمې هېوادونه وهڅوي څو په افغانستان کې د ثبات ټینګښت لپاره هڅې وکړي، دغه فرصت به د کورنۍ او بهرنۍ پانګونې د ودې لپاره زمینه برابره کړي، "د پانګونې فضا په غوره کېدو افغانستان ورو، ورو له مصرفي اقتصاد څخه د واقعي اقتصاد پر لور حرکت کوي او په دې ترتیب د کرنې، صنعت، کانونو او خدمتونو سکتورونو غوړېدو په برخه کې د هې،اد لوی اقتصادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوبونه ربښتیا کېږي. د سیمه ییزو پروژو پر غوړېدو سربېره، د سیمې هېوادونو گټې هم زیاتوالی مومي[2].″

پرته له شکه چې د سیمې اقتصادي سیکه په بل مخ د اوښتو په درشل کې ده، د سیکې دا مخ اقتصادي پرمختگ او پر ځان بسیاینه ده، که د ریکا طرحې پلې شي نو په سیمه کې به ورسره د میلیونونو انسانانو ژوند هم بدله شي.

له تېرو ۴۰ کلونو راهیسې افغانستان د نړیوالو قدرتونو او د سیمې هېوادونو د سیاسي رقابتونو او جگړو په میدان بدل شوی اوس اړتیا ده څو دغه جگړېز رقابتونه په اقتصادي رقابتونو بدلې شي، چې پرته له شکه د ریکا کنفرانس کولی شي دغه بدلون رامنځته کړي.

د ریکا شپږمې ناستې پر مهال هندي څېړنپوه او د مانتیا څېړنیز مرکز بنسټگره داکتره شانتی ماریت له طلوع نیوز سره په یوه مرکه کې وویل چې: ″*هند د افغانستان ۵ تر ټولو ستر او ښه مرستندوی هېواد دی، زه نورو هېوادونو ته وایم چې که چیرې تاسې غواړئ په افغانستان کې له هند سره سیالي وکړئ نو د هند په څېر لویې پروژې پلې کړئ.*″

کلتوري ارزښت:

ریکا نه یوازې دا چې سیاسي او اقتصادي ارزښت لري، بلکې له کلتوري برخې هم له خورا مهمو ارزښتونو برخمن دی، د ریکا په شپږمه ناسته کې د نورو مسایلو ترڅنگ پر دې هم بحثونه شوي، څو خلیجي هېوادونو ته افغان کارگران واستوي، دا چاره به د فرهنگونو په تبادلې کې رغنده رول لوبوي.

د ریکا په ٦ مه ناسته کې چین ژمنه وکړه چې د ظرفیت لوړونې په برخه کې به ۳ زره افغانانو ته به په بېلابېلو برخو کې روزنه ورکوي، چې له دې سره ۳ زره افغانان د لنډ او اوږمهال لپاره به چین ته سفر کوي او افغانستان ته به د بېرته راتگ پر مهال له ځانه سره نوي فکرونه وارد کړي.

---

[2] د ملي وحدت حکومت درې کلنو لاسته راوړنو ته لنډه کتنه - سلواغه ۱۳۹۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ریکا هغه ناستې چې په کور دننه کابل کې ترسره شوي، د هېوادونو او نړېوالو سازمانونو د رسمي استازو سربېره یو شمېر سوداګرو او علمي کدرونو هم پدغو ناستو کې ګډون کړی چې له افغان سوداګرو سره د نظرونو پر تبادلې او کاري فرصتونو خبرې کړي. د ریکا ناستې د دې فرصت برابروي څو د بېلابېلو هېوادونو استازي یو له بل سره نظرونه تبادله کړي، په ټوله کې د ریکا کنفرانس د فرهنګونو تقاطع ده او هغه نقطه ده چې د سیمې بېلابېل کلتورونه پکې په بېلابېلو ډولونو تبادله کېږي.

د ورېښمو لار چې شا او خوا ٦٠ هېوادونه سره نښلوي، دغه پروژه د اقتصادي ګټو سربېره د فرهنګونو په تبادلې کې هم خورا ارزښتناک ګام دی، د یو کمربند یوې لارې په ترڅ کې چین ته د پېژندل شویو فرهنګي او سیاسي شخصیتونو سفرونه هم د ریکا کنفرانس کلتوري اغېزې او ګټې لا زیاتوي، د دې ټولو سربېره ریکا ګڼ نور کلتوري ارزښتونه هم لري چې، را برسېره کول یې اوږدې څېړنې غواړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سیمه ایزو اقتصادي همکاریو کنفرانس یا ریکا ناستې

د ریکا لومړنۍ ناسته – کابل ۲۰۰۵ م

د افغانستان د سیمه ایزو اقتصادي همکاریو کنفرانس یا ریکا لومړنۍ ناسته په ۲۰۰۵ میلادي کال پلازمېنه کابل کې خپل لومړنۍ ناسته وکړه، د یادې ناستې موخه په سیمه کې د یو باثباته اقتصادي بلاک رامنځته کول و، چې پکې د سیمې د ۷ هېوادونو لوړ پوړیو استازو ګډون کړی و، په یاده ناسته کې د اوبو د ګټو پر ویش، نشه یي توکو پر ضد مبارزې، ټرانسپورټ، د انرژۍ لېږد، ټرانزیټ او د سوداګرۍ د فرصتونو په رامنځته کولو بحثونه ترسره شوې.

د یادې ناستې په څنګه کې د افغانستان د اقتصادي ودې او ثبات په لار کې د مرستو په څرنګوالي هم خبرې وشوې، چې پدې برخه کې د ایکو سازمان، د شانګهای همکاریو سازمان، د سارک سازمان، د منځني آسیا د سیمه ایزو همکاریو پروګرام، د منځني او سویلي آسیا د ټرانسپورټ او سوداګرۍ فورم او داسې نور نړېوالو سازمانونو د مرستو او همکاریو ژمنې وکړې.

د یادې ناستې په پای کې همدا راز ژمنه وشوه چې، د ریکا کنفرانس ناستې به یو د بل پسې د سیمې هېوادونو په پلازمېنو کې جوړېږي، چې په همدې ترتیب یې تر اوسه ۷ ناستې ترسره شوي.

د ریکا په لومړني ناسته کې پر لاندې اقتصادي پروژو خبرې وشوې:

I. د انرژۍ لېږد او پراختیا:

د امکاناتو په صورت کې د سیمې له یو شمېر هېوادونو سره په نړېوالو معیارونو برابر د برېښنا پېرلو تړونونه لاسلیک شي، چې دا د ټولو هېوادونو په ګټه ده. پدې برخه کې اړتیا ده، څو د سیمې هېوادونه وهڅول شي، تر څو د انرژۍ د لېږد په برخه کې همکاري وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

II. د اوبو د ګټو ویش:

د سیمې د اوبو مدیریت او ګټې اخیستنې لپاره مناسب فرصتونه برابر دي، پدې برخه کې همکارۍ او همغږۍ کولی شي د برېښنا او انرژۍ په تولید، زراعت او د څښاکو اوبو لپاره په سیمه کې د اوبو له شته سرچینو سالم ګټه پورته شي.

III. له نشه يي توکو سره مبارزه:

له نشه يي توکو سره به په ملي او سیمه ایزه سطحه مبارزه کېږي، څو په افغانستان کې د نشه يي توکو د کښت، تولید او سوداګرۍ مخه ونیول شي.

IV. ټرانسپورټ:

د سیمې هېوادونه باید له نړېوالو او سیمه ایزو سازمانونو سره یوځای د همکارۍ او لومړیتوبو روښانولو لپاره کار وکړي، لومړیتوبونه پیدا او د ټرانسپورټ د سیمه ایز مارکیټ د جوړولو لپاره دې د ختیځ – لویدیځ او شمال – سویل په دهلیز باندې کار پیل شي.

V. د سوداګرۍ فرصتونه:

د سیمې هېوادونه به د یو بل پر وړاندې د سوداګرۍ قوانین د نرمۍ حالت ته راولي، د سوداګریزو توکو په لېږد رالېږد کې آسانتیاوې رامنځته کوي. هېوادونه به ژمنه کوي چې پر سوداګریزو توکو مالیې تر ټولو ټیټې کچې ته راټیټې کړي او همدا راز د دواړو خواوو سرحداتو امنیت ته به پاملرنه او پر پوله به د نشه يي توکو د قاچاق مخه نیسي.

په یاده ناسته کې یو شمېر پرېکړې په لاندې ډول وشوې:

I. د سیمه ایزو اقتصادي همکاریو کنفرانس باید پر هغو یو شمېر اقتصادي پروژو فوکس وکړي، چې ګټه یې دوو او یا له دوو زیاتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېوادونو ته رسېږي، همدا راز پر هغو پروژو چې د سیمې پر اقتصاد مثبت اغېز وکړي؛ دغه پروژې باید د انرژۍ، ټرانسپورټ او سوداګرۍ په برخو کې وي.

II. په سیمه کې اقتصادي پروژې په لوړه کچه سیاسي ملاتړ ته اړتیا لري، ټول هېوادونه باید پدغه برخه کې په پوره لېوالتیا میدان ته راښکته شي.

III. هېوادونه دې له یو بل سره د همکاریو په پار له سیمه ایزو سازمانونو او یو بل سره معلومات شریک کړي، څو د تکراري هڅو مخنیوی وشي.

IV. د کابل او هری رود – هلمند سیندونو د اوبو د مهار کولو لپاره دوه اړخیز ګروپونه به جوړ او کار به پیل کړي، همدا راز د پنج – آمو سیند د اوبو مدیریت لپاره هم څو اړخیز ګروپونه جوړ او ژر دې په کار پیل وکړي.

V. د سیمې هېوادونه به تر راتلونکو نهو میاشتو یو ځل بیا د وزیرانو په کچه ناسته وکړي او د سیمه ایزو اقتصادي همکاریو کنفرانس په لومړي ناسته کې د شویو پرېکړو او ژمنو څارنه او ارزیابي به وکړي.

VI. افغان حکومت باید د ریکا لومړنۍ ناستې د پرېکړو او همدا راز د کارونو ارزونه او څارنه وکړي، همدا راز افغان حکومت باید د ریکا اړوند کارونه د سیمې له هېوادونو او ښکېلو خواوو سره تعقیب کړي.

VII. په راتلونکي ناسته کې به د زراعت او د کرنیزې سوداګرۍ پر پراختیا به جلا بحثونه او خبرې وشي.

VIII. د راتلونکي ناستې لپاره:

- په ملي سطحه د یو فوکل پواینټ ګروپ رامنځته کول، څو د راتلونکي ناستې لپاره د ګډون کوونکو هېوادونو پر څرنګوالي، موثریت او همدا راز په سیمه کې دې پر لومړیتوبونو تمرکز

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي. افغان حکومت باید د کنفرانس اړوند پاڼې پر دغو فوکل پواینټونو وویشي.

- دغه فوکل پواینټ گروپونه به په ډېرې پاملرنې، په ښه شکل د کنفرانس تخنیکي چارې پر مخ وړي!

IX. د سیمې هېوادونه باید وهڅول شي، څو د دوحې راتلونکي دویمې ناستې له شته فرصتونو گټه پورته کړي، همدا راز پدغه ناسته کې دې د سیمې هېوادونو پر سرحداتو د سوداگرۍ او ټرانسپورټ په برخو کې د آسانتیاوو رامنځته کېدا لپاره خپل وړاندیزونه وړاندې کړي.

X. د نشه یي توکو پر وړاندې د مبارزې پر لارو چارو دې له سیمه ایزو سازمانونو سره خبرې وشي او د نشه یي توکو د کښت، تولید او قاچاق د مخنیوي میکانیزمونه دې جوړ او تعقیب شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ریکا اوومه ناسته/ عشق آباد – ۲۰۱۷م

د افغانستان لپاره د اقتصادي همکاریو یا ریکا غونډې د تېرو ۱۲ کلونو راهیسې جوړېږي، د ریکا په ناستو کې تر ډېره د انرژۍ په لېږد، د ټرانسپورټي او ټرانزیټي ستونزو او سهولتونو، مخابراتو او د سوداګرو ترمنځ د اړیکو پر پیاوړتیا بحثونه کېږي. د ریکا اوومه ناسته د ۲۰۱۷ م کال د نومبر ۱۴-۱۵ نېټه د ترکمنستان په مرکز عشق آباد کې جوړه شوې وه، چې په یاده غونډه کې د ٦٧ هېوادونو او نړېوالو سازمانونو لوړ پوړیو استازو ګډون کړی و.

د افغانستان لپاره د سیمه‌ییزو اقتصادي همکاریو کنفرانس "ریکا "د ناستو له پیل راهیسې ګڼې پروژې لکه تاپي، کاسا زر، د برېښنا د لېږد ۵۰۰ کېلو ولټه، د پنځو هېوادونو ترمنځ د رېل ګاډي پټلۍ، چابهار، یوه لار او یو کمربند او داسې نورې پروژې چې افغانستان یې برخه ده یا خو پیل شوي او یا یې پر عملي کېدو کار روان دی، خو په هر حال په یادو ټولو پروژو کې د ریکا د غړو هېوادونو رول او ملاتړ مهم دی او یو پر بل پسې پلې کېدونکې دي.

پدغه ناسته کې د افغانستان او ګاونډیو هېوادونو ترمنځ د اقتصادي پروژو لکه د حلقوي سړکونو، انرژۍ، سوداګرۍ او همدا راز د هوایي دهلیزونو له لارې د سوداګرۍ د لارو چارو او فرصتونو رامنځته کولو بحثونه او خبرې وشوې. د ریکا اوومې ناستې ګډونوالو پر سیمه ایزې همکارۍ ټینګار وکړ او همدا راز د لاندې یو شمېر پروژو په عملي کولو ټینګار او د دغو پروژو اړوند لاندې پرېکړې وشوې:

برېښنا او انرژي:

I. د ترکمنستان، افغانستان، پاکستان او هند ګازو نل لیکه یا تاپي:

a. د پایپلاین لېږد، د کوربه هېواد قوانین او د تړون مادې دې ترتیب او لاسلیک شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

b. د ټاپي پايپلاين ساختماني چارې دې پيل شي
c. د پايپلاين ساختماني چارو د بشپړولو لپاره دې د TPCL ملاتړ وشي او همدا راز پدغه برخه کې دې په نړېواله کچه مرستې جلب او پانګې اچونې لپاره دې زمينه برابره شي

نوټ: د ۱۳۹٦ کال د کب په ۴ مه نېټه په هرات کې د ټاپي ګازو نلليکې عملي چارې پيل شوې، دا پروژه چې ترکمنستان، افغانستان، پاکستان او هند سره تړي، په پرانيستل کېدو يې افغانستان خپل جيوپوليټيک ارزښت څرګند او ثابت کړ، همدا راز له دې درکه يې ترلاسه کېدونکي عوايد د افغانستان د اقتصاد لپاره ښه لاسته راوړنه ثابتېږي.

II. له منځنۍ اسيا څخه جنوبي اسيا ته د بريښنا د ليږد پروژه يا کاسا زر:

a. د ډيزاين او پلان سره سم د سروې هر اړخيزې چارې دې بشپړې شي او همدا راز په افغانستان کې د HVDC لاين اړوند د سروې پاتې چارې دې هم بشپړې شي.
b. د پروژې د انجينرۍ کارونه دې ژر په قرار داد ورکړل شي، څو د HVDC لاين او په تاجکستان او پاکستان کې د سب سټېشنونو چارې هم ژر وروستۍ شي.

نوټ: کاسا زر پروژه يو اعشاريه اولس ميليارده ډالره لښګت لري او د منځنۍ آسيا ۱۳۰۰ ميګا واټه بريښنا د افغانستان له لارې پاکستان ته ليږدوي. پدغه پروژه کې څلور هېوادونه قرغزستان، تاجکستان، افغانستان او پاکستان شامل دي. دغه پروژه د افغانستان په خاوره کې له ٦ مرکزي او ختيځو ولايتونو او ۲۳ ولسواليو تيريږي چې په عملي کېدو سره به يې د يادو سيمو اوسيدونکي هم له

(c) ketabton.com: The Digital Library

بريښنا برخمن شي، د كاسا زر پروژې له لارې افغانستان ۴۵ میلیونه ډالر حق العبور ترلاسه کوي او ۳۰۰ میگا واټه بریښنا هم ور رسیږي.

III. د ترکمنستان، افغانستان او پاکستان د برېښنا 500kV مزی یا ټاپ 500kV:

a. د ټاپ 500kV پروژې تخنیکي ارزونه او د پلان ډیزاین چارې دې له مشورتي کمپنۍ سره په همغږۍ وروستۍ شي.

b. د پروژې د همغږۍ او څارنې میکانیزمونه دې روښانه او وروستۍ شي.

ټرانسپورټ:

I. د افغانستان د اورګاډي شبکه – هغه برخه چې افغانستان له ګاونډیو هېوادونو سره نښلوي:

a. د اقینې – اندخوی – شبرغان (۱۰۸ کیلومتره) کرښې د ډیزاین چارې نهایي او ساختماني چارې دې ژر پیل شي.

b. د تورغونډۍ – هرات (۱۷۳ کیلومتره) ریل پټلۍ د ډیزاین چارې بشپړ او ساختماني چارې دې ژر پیل شي.

c. د چمن – سپین بولدک (۱۱٫۵ کیلومتره – لومړی برخه) او د سپین بولدک – کندهار (۹٦ کیلومتره – دویمې برخې) پټلیو ډیزاین چارې دې ژر بشپړ او ساختماني چارې دې ژر پیل شي.

d. د جلال آباد – تورخم (۷۵ کیلومتره) ریل پټلۍ لومړنۍ مطالعات دې بشپړې او ساختماني کارونه دې پیل شي.

e. د لښکرګاه – بهرام چه (۲۵۸ کیلومتره) پټلۍ لومړنۍ مطالعات دې ژر بشپړ او ساختماني چارې دې پیل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

f. د چابهار – زرنج – فراه د ریل پټلۍ لومړنی مطالعات او د ډیزاین چارې دې ژر بشپړ شي.

د پنځو ملتونو د ریل پټلۍ دهلیز:

II. د خاف – هرات (غوریان – پریان ۳٦ کیلومتره) د څلورمې برخې چارې دې بشپړ شي.

III. د کولخوزو – پنج پویان-شیرخان بندر چې افغانستان او تاجکستان د (٦۳ کیلو مترو په اوږدوالي) نښلوي، پاتې برخې دې ژر خلاص شي.

IV. د شیر خان بندر – کندز – مزار شریف (۱۸۷ کیلومتره) اورګاډي پټلۍ د ډیزاین چارې دې بشپړ او ساختماني چارې دې ژر پیل شي، همدا راز د مزار شریف – شبرغان (۱۷۰ کیلومتره) کرښې ساختماني چارې دې هم ژر پیل شي.

V. د شبرغان – میمنه – قلعه نو – کوشک (۴۷۲ کیلومتره) ریل پټلۍ د جوړولو لومړنی مطالعات دې بشپړ او د ډیزاین او ساختماني چارې دې ژر پیل شي.

د سړکونو پروژې:

VI. د بغلان – بامیان سړک د انجینرۍ او ساختمانی چارې دې ژر بشپړ شي.

VII. د سالنګ سړک او تونل د بیارغونې چارې دې بشپړ شي.

VIII. د افغانستان حلقوي سړک پاتې چارې دې بشپړ شي.

ټرانسپورټي او ټرانزیټي دهلیزونه:

I. د یو کمربند یوې لارې تر سیوري لاندې د MoU لاسلیک شوی تړون تطبیق او د چارو ارزونه دې وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

II. د نړېوال ټرانسپورټي او ټرانزيټي دهليز يا چابهار ترړون ښکېلو خواوو ترمنځ داخلي پروسيجر دې بشپړ شي، ضروري پروټوکولونه دې وروستی او همدا راز په معين وخت کې د تړون د مواردو پر اساس لازم فرصتونه دې ورته برابر شي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library